

edince Paris Barış Konferansı tarafsızlık kararı verdi. Yunanlılar'ı İzmir'e çıkaran ve Anadolu içlerine süren Lloyd George da 10 Ağustos 1921 tarihinde Sevr Antlaşması'nın artık yırtıldığını ve silâh ticaretinin serbest olduğunu açıkladı. Avam Kamarası'nda yapılan konuşmalarda "serkeş" Yunanlılar'a bundan sonra müttefik muamelesi yapılmaması ve Yunanistan'a ekonomik abluka uygulanması istendi. Fransa, Yunanlılar'ın ağır yenilgisiyle sonuçlanan Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra 20 Ekim 1921'de Ankara hükümetiyle Ankara Antlaşması'nı imzalayarak yeni Türk devletini tanıdı. Ankara hükümeti, 30 Ağustos 1922'de düşmana son darbeyi vurarak 11 Ekim 1922'de müttefiklerle Mudanya Mütarekesi'ni imzaladı. Mütareke şartları gereğince Yunan ordusunun çekildiği Doğu Trakya Ankara hükümetine teslim edildi. Altı asırlık Osmanlı saltanatı 1 Kasım 1922'de Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından sona erdirildi. İstanbul, bir vilâyet olarak Ankara hükümeti yönetimine bırakılmakla birlikte İtilâf devletlerinin işgali barış antlaşması imzalanıncaya kadar devam etti. 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması, Arap mandalarının Sevr'deki dağılımını korumakla birlikte yeni Türk devletini ilgilendiren bütün meselelerde önemli değişiklikler getirdi. Yabancı güçlerin 6 Ekim 1923'te İstanbul'dan çekilmesinden sonra 13 Ekim'de Ankara Türkiye'nin başşehri yapıldı. 29 Ekim'de Cumhuriyet'in ilânının ardından, halifelik saltanat gibi algılandığından 3 Mart 1924'te kaldırdı ve Osmanlı hânedanı mensuplarının tamamı yurt dışına çıkarıldı. Paris Konferansı sırasında büyük tartışmalarla konu olan Ayasofya 1934'te müze haline getirilerek tarihî miras olarak koruma altına alındı.

BİBLİYOGRAFYA :

Traité de paix entre les puissances alliées et associées et la Turquie du 10 août 1920 (Sèvres), [baskı yeri ve tarihi yok]; *Devlet-i Aliyye ile Sulh Şerâiti*, İstanbul 1336/1920; *Devlet-i Aliyye ile Sulh Muâhededesi*, Konya 1336/1920; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, Ankara 1953, I, 525-691; Seha L. Meray – Osman Olcay, *Osmanlı İmparatorluğunun Çöküş Belgeleri (Mondros Birakışması, Sevr Andlaşması, İlgili Belgeler)*, Ankara 1977; Osman Olcay, *Sevres Andlaşmasına Doğru (Çeşitli Konferans ve Toplantıların Tutanakları ve Bunlara İlişkin Belgeler)*, Ankara 1981; Rıza Tevfik, *Biraz da Ben Konuşayım* (haz. Abdullah Uçman), İstanbul 1993; P. C. Helmreich, *Sevr Entrikaları* (trc. Şerif Erol), İstanbul 1996; Mustafa Budak, *İdealden Gerçeğe: Misak-ı Milli'den Lozan'a Dış Politika*, İstanbul 2002; İsmet Parmaksızoğlu, "Sevr Antlaşması", *TA*, XXVIII, 477-480.

CEVDET KÜÇÜK

SEVR MAĞARASI

(غار نور)

Hz. Peygamber'in hicret esnasında üç gece gizlendiği, Kur'an-ı Kerim'de zikri geçen mağara.

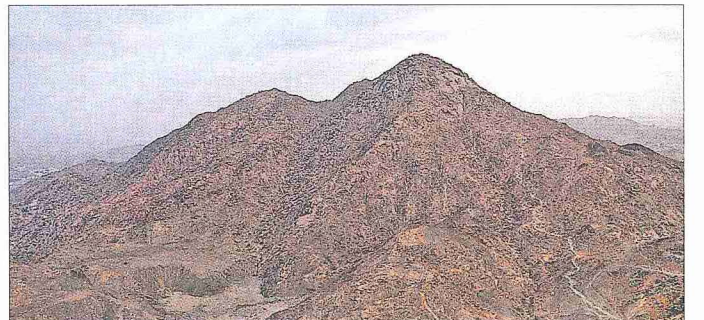
Mağaranın bulunduğu Sevr dağı Mes-cid-i Harâm'a güneydoğu yönünde yaklaşık 4 km. uzaklıktadır. Sevr mağarası dağın zirvesine yakın bir yerde, Mekke tarafına bakan yamacında büyük bir kayanın altında kalan boşluk şeklinde doğal ve küçük bir mağaradır. Mağaranın biri batı, diğeri doğu tarafında iki girişi bulunmaktadır. Resûl-i Ekrem'in girdiği batı yönündeki giriş dar olup zeminden biraz yüksektir. Doğu yönündeki giriş ise insanın rahatlıkla girip çıkabileceği büyüklüktedir. Günümüzde Mekke'de yerleşim Sevr dağıнын kuzey eteklerine kadar ulaşmıştır.

Müslümanların Yesrib'e (Medine) hicret etmesi üzerine Hz. Muhammed'in de oraya gidip onların başına geçmesinden endişe duyan bazı müşrikler Dârünnedve'de toplanarak Resûlullah'ı öldürme kararı aldılar. Onu Kureyş oymaklarından birer gencin katılacağı bir grup öldürecek, böylece Hâşimoğulları'nın kan davasına kalkışması önlenecekti. Suikast kararından haberdar olan Resûl-i Ekrem hemen hicret hazırlığına başladı; öğle sıcağında Hz. Ebû Bekir'in evine gitti ve orada hicret planı hazırlandı. Bunun için Mekke-Medine yollarını iyi bilen bir kılavuz tutuldu ve onunla, yolda binilecek develeri üç gün sonra Sevr dağının eteğine getirmek üzere anlaşmaya varıldı. Evine dönen Hz. Peygamber, kendisini öldürmek için evini saracak müşrikleri yanıltmak amacıyla Hz. Ali'yi yatağına yatırdı. Karanlık bastıktan sonra evinden ayrılıp tekrar Hz. Ebû Bekir'in evine gitti. Gece yarısı Hz. Ebû Bekir'le birlikte evin arka kapısından gizlice çıkarak Sevr dağına tırmanıp buradaki mağarada gizlendiler. Resûl-i Ekrem'in geçici gizlenme

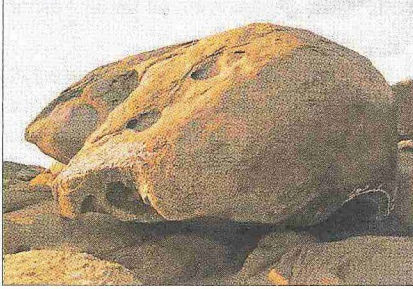
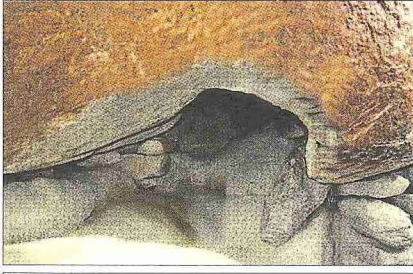
yeri olarak Medine yol güzergâhında bulunmayan Sevr mağarasını seçmesinin sebebi peşine düşecek müşrikleri şaşırtmak istemesiydi. Çünkü müşrikler hicret için yola çıktığını anladıklarında onu daha çok Medine'ye giden yol güzergâhında arayacaklar, Mekke'nin güneyine giden yollar üzerinde fazla durmayacaklardı. Böylece hem yoğun takipten kurtulacak hem de takip işinin yavaşlamasına kadar zaman kazanacaktı.

Hz. Peygamber'i öldürmek maksadıyla evini saran seçilmiş müşrikler evinde olmadığını öğrenince bütün çevreyi aramaya başladılar ve etrafa haberciler göndererek onların başına ödül koyduklarını duyurdular. Daha ziyade Medine tarafındaki yollarda arama yaparken bir grup da iki iz sürücünün rehberliğinde onların gizlendiği mağaranın ağızına kadar geldi. Bu sırada endişeye kapılan Hz. Ebû Bekir, "Ey Allah'ın resulü! Eğilip baksalar bizi görecekler" dedi. Resûlullah, Allah Teâlâ'nın kendilerine yardım edeceğini söyleyerek onu teselli etti. Mağarada yaşanan bu an Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılmaktadır: "Eğer siz ona yardım etmezseniz ona Allah yardım etmiştir: Hani kâfirler onu iki kişiden biri olarak çıkarmışlardı; hani onlar mağaradaydı; o, arkadaşına, 'Üzülme, Allah bizimle beraberdir' diyordu. Bunun üzerine Allah ona -sükûnet sağlayan- emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı; Allah'ın sözü ise zaten yâhidir. Çünkü Allah üstündür, hikmet sahibidir" (et-Tevbe 9/40). Allah Teâlâ'nın resulünü koruyacağı muhakkaktı; nitekim etrafi inceleyen müşrikler mağaranın içine bakmadan dönüp gittiler. Mağarada Hz. Peygamber tarafından teselli edilen Ebû Bekir bu özel durumu sebebiyle Türk ve İran edebiyatlarında "yâr-ı gâr" (mağara dostu) ifadesiyle anılmıştır.

Resûl-i Ekrem ve Hz. Ebû Bekir, Sevr mağarasında üç gece kaldılar. Bu üç geceyi Ebû Bekir'in oğlu Abdullah da onlar-

Sevr dağı
(Orhan Durgut fotoğraf arşivi)

Sevr mağarası ve içinden bir görünüşü (Orhan Durgut fotoğrafı)

la birlikte geçirdi. Yapılan plan gereği Abdullah sabaha doğru yanlarından ayrılıp Mekke'de gecelemiş gibi davranıyor, müşriklerin arama faaliyetleriyle ilgili haberleri akşamleyin onlara ulaştırıyordu. Hz. Ebû Bekir'in çobanı Âmir b. Führeye otlattığı koyun sürüsünü akşamları mağara tarafına sürüyor, sabahleyin Abdullah mağaradan ayrılınca onun peşini takip ederek sürüsünü oradan uzaklaştırıyordu. Böylece hem onlara içecekleri sütü sağlıyor hem de Abdullah'ın ayak izlerini kaybettiriyordu. Üçüncü gecenin sabahında kendisine önceden emanet edilen develeri mağaranın yakınına getiren yol rehberi Abdullah b. Uraykıt ve Âmir b. Führeye ile birlikte Yesrib'e doğru yola çıktılar (1 Rebülevvel / 13 Eylül 622).

Hadis ve siyer kaynaklarında Resûlullah ile Hz. Ebû Bekir'in mağaraya gece ulaştıkları, Ebû Bekir'in Resûlullah'tan önce mağaraya girip içeride zararlı hayvan bulunup bulunmadığını kontrol ettiği, daha sonra da Resûlullah'ın girdiği kaydedilir. Ayrıca Hz. Ebû Bekir'in üzerindeki örtüyü parçalara ayırıp mağaradaki zararlı böcek yuvalarını tıkadığı, ancak bezler yetmediği için son deliği topuğu ile kapatmak zorunda kaldığı, ardından mağaraya giren Hz. Peygamber'in başını Ebû Bekir'in dizine koyarak uyuduğu, topuğu delikteki bir yılan tarafından ısırılan Ebû Bekir'in acıdan göz yaşları döktüğü, yanağına dökülen

göz yaşlarından uyanan Resûl-i Ekrem'in onu tedavi ettiği, müşriklerin eğilip bakmalarını engellemek için bir örümceğin mağaranın girişini ağ örerek kapattığı, mağaranın girişinde bir ağacın bittiği, bir çift yabani güvercinin orada durduğu veya yuva yaparak yumurtladığı şeklinde rivayetler varsa da bu rivayetlerin bir kısmı çeşitli açılardan eleştirilmiştir (Zehebî, III, 307; İbn Kesîr, III, 180, 182; İbn Hacer, IV, 388; M. Nâsirüddin el-Elbânî, III, 260-264).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, I, 348; VI, 198; Buhârî, "İcâre", 3, "Menâkıbü'l-ensâr", 45, "Fezâ'ilü aşhâbi'n-nebî", 2, "Meğâzî", 28; Müslim, "Fezâ'ilü's-şahâbe", 1; İbn Hişâm, *es-Sîre*², I, 482-487; İbn Sa'd, *eş-Tabakât* (nşr. M. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1418/1997, I, 175-179; Fâkihî, *Ahbârü Mekke* (nşr. Abdülmelik b. Abdullah b. Dehîş), Mekke 1407/1986, IV, 79-84; Belâzürî, *Ensâb*, I, 259-261; Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (Şâkir), XIV, 257-260; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Delâ'ilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülmü'tî Kal'acî), Beyrut 1405/1985, II, 465-482; Zehebî, *Mizânü'l-ittidâl*, III, 307; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 179-184; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, IV, 388; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-menşûr*, Beyrut 1403/1983, IV, 196-204; Semhûdî, *Vefâ'ü'l-vefâ bi-ahbâri dârü'l-Mustafâ* (nşr. Mustafa Abdülvâhid), Beyrut 1386/1966, I, 236-238; Şevkî Ebû Haflî, *el-Hicre: Hadesün gayyere mecra't-târîh*, Dimaşk 1406/1986, s. 86-87; M. Nâsirüddin el-Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdisi'z-za'ife ve'l-mevzû'a*, Riyad 1408/1988, III, 260-264; Adnan Demircan, *Nebevî Direniş Hicret*, İstanbul 2000, s. 121-128.

ADNAN DEMİRCAN

SEVÜK, İsmail Habip

(1892-1954)

Edebiyat tarihçisi, eğitimci ve yazar.

Edremit'te doğdu. Asıl adı İsmail Hakkî'dir. Kafkas kökenli bir aileye mensup olan babası, askerliğe intisap etmeden önce Sındırgılı Habib Efe namıyla tanınan jandarma binbaşısı Mustafa Habib, annesi Şeyh Mehmed Efendi'nin kızı Âbide Hanım'dır. İlk öğrenimine Edremit'te başladı; Edremit Rüşdiyesi (1904), Bursa İdâdisi (1909) ve Dârülfünûn-ı Osmânî Hukuk Mektebi'ni (1913) bitirdi. Dârülfünûn öğrencisiyken konferanslarına devam ettiği Türkocağı'nda dönemin önde gelen edip ve düşünürleriyle tanıştı. Kastamonu Sultânisi edebiyat öğretmenliğine tayin edilince (1913) hem İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin kulüp müdürlüğünü, hem de bu cemiyetin yayın organı olan *Koroğlu* gazetesinin başyazarlığını üstlendi. Bir süre sonra *Yeşil Ilgaz* adıyla çıkmaya başlayan gazetede ki yazılarında daha çok I. Dünya Savaşı ile ilgili konuları işledi. "Mâzide Kastamonu" ve "Köylü Ruhü" başlıklı dizi yazılarının ya-

nı sıra "Kadınlık-Erkeklik" adlı iki perdelik bir oyun kaleme aldı. 1919'da İzmir Sultânisi edebiyat öğretmenliğine nakledildi. Fakat işgal altında bulunan İzmir'de şartlar giderek ağırlaştığı için 1920 Haziranında tekrar Kastamonu'ya döndü ve bu defa Kuvâ-yi Milliye'nin en önemli yayın organlarından *Açıksöz* gazetesinin başyazarı oldu. 20 Ağustos 1921 - 12 Ekim 1922 tarihleri arasında bu gazetede 109 başyazısı ve altmış sekiz fıkrası yayımlandı (*İsmail Habib Sevük'ün Açıksöz'deki Yazıları 1921-1922*, haz. Mustafa Eski, Ankara 1998). Ankara Erkek Lisesi edebiyat öğretmeni iken Aralık 1922'de Yunus Nadi'nin *Yeni Gün* gazetesinde yazarlığa başladı. Hem bu gazetenin hem Anadolu Ajansı'nın muhabiri olarak Atatürk'ün 1923 Martında Adana-Mersin-Konya illerine yaptığı seyahate katıldı. Dönüşte izlenimlerini bir dizi halinde *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde yayımladı. Edirne Maarif müdürlüğü (1924) sırasında Edirne Türk Ocağı başkanlığını da üstlendi. 1926'da Maarif teşkilâtının yeniden düzenlenmesi üzerine Antalya bölgesi (9 Ekim 1926), daha sonra Adana bölgesi (1 Temmuz 1927) Maarif emirliğine tayin edildi. Bu görevi sırasında çıkardığı *Maarif* ve *Memleket* dergilerine çeşitli yazılar yazdı. Maarif emirlikleri kaldırılınca 28 Ağustos 1931 tarihinde Galatasaray Lisesi edebiyat öğretmenliğine getirildi. 1939 yılının sonuna doğru Mustafa Nihat Özön'ün *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eseri hakkında kaleme aldığı yazılar basında birçok yazarın katıldığı tartışmalara yol açtı. 1943'te VII. dönem Sınop milletvekili olarak meclise girdi. 1946 seçimlerinde aday gösterilmedi. Son yıllarını yazılarında adayan İsmail Habip 17 Ocak 1954'te öldü ve Merkez Efendi Mezarlığı'na defnedildi.

Eserleri. 1. *Pontus Meselesi* (Ankara 1338). Altı kişilik bir komisyon tarafından hazırlanan kitabın "Pontus Mezalimi" başlıklı ikinci kısmını yazan İsmail Habip 1 Ocak - 22 Haziran 1922 tarihleri arasında Orta Karadeniz bölgesinde Pontusçu Rumlar'ın yaptığı mezalimi belge ve fotoğraflarla ayrıntılı biçimde anlatmaktadır. 2. *İmtihan Veren Millete* (Kastamonu 1339). 1923 seçimlerinde seçim müfettişi olarak Kastamonu Sultânisi'nde verdiği konferans metnidir. 3. *Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi* (İstanbul 1924). "Medhal", "Tanzimat Edebiyatı", "Servet-i Fünûn Edebiyatı", "Millî Cereyan Edebiyatı" başlıklı dört bölüm halinde düzenlenen eserde Türk edebiyatı, Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar yer yer Fransız edebiyatı ile